

Kendini Yetiştirmede İlk Adım; Tövbe

Allame S. Abdullah Şubber

1- Tövbenin Hakikati

Tövbe, üç farklı unsurun birbiri ardına oluşmasından doğar. Birinci unsur ilim ve bilgidir. İkinci unsur hâl ve duygudur. Üçüncü unsur ise ikinci unsurun bir ürünüdür.

İlim ve bilgidен kastettiğimiz şey, günahların insana verdiği zararları tanımak, bu günahların insanın ebedi mutluluk ve saadetini hedef alan birer öldürücü zehir olduğunu bilmek ve bu günahların insanı Yüce Allah'tan uzaklaştırdığı gerçeğine vakıf olmaktır.

Bu bilgi ve bilinç sonrasında insanda bir hâl ve duygu meydana gelir ve mahbubundan uzaklaştığı için kalbinde bir ağrı hisseder. Kuşkusuz insan, sevgilisinden uzaklaştığını hissettiği zaman kalbi bir acı ve elem hisseder ve bu duygu sonrasında kişide “azim” ve “gayret” diye adlandırdığımız bir hâl doğar. Sevgilisinin ondan uzaklaşmasına sebep olan filleri bir kenara koymak yönünde bir azim, sonrası için ise hayatının sonuna kadar bu tür davranışlara yaklaşmamak yönünde bir gayret ve geçmişi telafi etmek yönünde bir şevk.

Bunca güzelliğın doğmasına sebep olan etken ise baştaki bilgi ve bilinçlenmektir. Yani günahları birer öldürücü zehir olarak görmek. Bu bilincin yansımaları kalbe ışık tuttuğu zaman kişide oluşan pişmanlık duygusu onu geçmişteki hatalarını telafi etmeğe itecektir.Çoğu zaman tövbe ifadesi yalnızca bu pişmanlık duygusu için kullanılır ve bu pişmanlık öncesindeki bilinçlenmeğe “ön hazırlık”, sonrasında oluşan günahlardan uzak dura haline ise “tövbenin meyvesi” denilir.

Hz. Peygamber (s.a.a) bu gerçeğe işaretley söyle buyurmuştur: Pişmanlık tövbedir.

Zira pişmanlık duygusu her zaman öncesinde oluşan bir bilinçlenmeğe müteakip meydana gelir ve sonrasında ise bir azim ve gayret oluşmasına sebep olur.

2- Tövbenin Gerekliği ve Önemi

Akıl ve din çerçevesinden baktığımız zaman vücudumuza önemli ölçüde zarar veren ve bizim için hayati tehlike oluşturan durumlardan uzak durmamız zorunlu ve kaçınılmaz görünür. Durum böyle iken acaba insanın, ebedi ve sonsuz hayatını tehlikeye atan durumlardan uzak durması daha

önemli ve daha evla değil mi? Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Ey müminler! Hep birlikte Allah'a tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz.¹

Yüce Allah diğer bir ayeti kerimede şöyle buyurmuştur:

Ey iman edenler! Samimi bir tövbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter.²

Ayeti kerimede “Nasuh tövbe” olarak ifade edilen tövbe şekli, bütün şaibelerden uzak ve yalnızca Allah’ın rızası yönünde yapılan tövbedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Kuşkusuz Allah tövbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.³

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Tövbe eden kişi Allah’ın sevgili dostudur ve günahlarından dönen kişi hiç günah yapmayan kişi gibidir.

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur: Yüce Allah’ın, tövbe eden birisinin tövbe anındaki sevinci, varını yoğunu gecenin bir karanlığında kaybedip de sonrasında bulan birisinin bu anki sevincinden daha fazladır.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Yüce Allah kaybettiği şeyi bulan birisinin sevinmesi gibi mümin kulunun tövbesiyle sevinir.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) “*Nasuh bir tövbe ile Allah'a dönün*”⁴ ayetinin açıklaması

¹ Nur , 31.

² Tahrim , 8.

³ Bakara , 222.

⁴ Tahrim , 8.

yönünde şöyle buyurmuştur: Buradaki tövbe, bir daha asla tekrarlanmayan günah anlamındadır. “Hangi birimiz yapmış olduğu günaha tekrar dönmüyor?” diyen birisinin cevabında ise şöyle buyurdular: Yüce Allah çok hata yapıp da çok tövbe eden kullarını sever.

Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Kul, samimi bir şekilde tövbe ederse Yüce Allah onu kendi sevgi çemberine alır ve hatasını örter. “Onun hatasını nasıl örtüyor?” sorusu üzerine ise şöyle buyurdular: Yaptıklarını yazmakla yükümlü olan iki meleğe bu günahı unutturur ve kulunun azasına ve yeryüzüne onun günahını örtmelerini emreder. Bunun sonucunda bu kul Yüce Allah’ın karşısına çıktığı vakit, onun aleyhinde şahitlik yapacak hiçbir şey olmayacaktır.

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur: Günahından dönen kişi, hiç günahı olmayan kişi gibidir; istiğfar ettiği halde günahından dönmeyen kişi kendisiyle alay eden kişi gibidir.

3- Tövbeyi Geciktirmemek

Tövbe konusunda zaman kaybına meydan vermemek çok önemlidir. Zira günahların zararından korunmak için zaman kaybına meydan vermemek kaçınılmazdır. Ayrıca tövbenin temelini oluşturan unsur, günahların yıkıcı yönlerini tanımaktır ve bu bilinç kişinin imanından kaynaklanır. İman ise acil bir şekilde ve zaman kaybına müsaade etmeksizin elde edilmesi gereken bir nurdur. Günahların yıkıcı yönlerini bilmek ve bu yönde bilinçlenmek ise ancak ve ancak bu günahlardan uzak durulması için insanlardan istenmiştir. Dolayısıyla günahlardan uzak durmayan kişiler imanın bu parçasından yoksundurlar.

Hız. Peygamber (s.a.a) bu gerçeğe işaretle şöyle buyurmuştur: Zina eden şahıs, zina ederken mümin değildir.

Bu hadisteki imandan kasıt, Allah'a, sıfatlarına, kitaplarına, peygamberlerine ve meleklerine inanmak değildir. Hız. Peygamber (s.a.a) "bu şahıs mümin değildir" buyururken bu şahsın bu halde iken Yüce Allah'ın rahmetinden uzak olduğunu ve Yüce Allah'ın gazabına dâhil olduğunu buyurmaktadır. Örneğin bir tabip hastasına "bu bardağın içindeki zehri içme" derse ve hasta buna rağmen doktorunu dinlemeyip bardağın içindeki zehri içerse bu durumda "bu hasta tabibin varlığını kabul etmiyor" diyemeyiz. Aksine tabibin varlığını kabul eder ancak bardağın içindeki sıvının zehir olduğuna inanmadığı için bu sıvıyı içer. Zira akılı başında hiç kimse bile bile zehir içmez. Dolayısıyla günahlara bulaşan insan kesinlikle iman eksikliği yaşar.

İman yalnızca bir kapıdan ibaret değildir ve yetmiş küsur kapıya sahiptir. En yüksek kapı Allah'tan başka ilah olmadığına inanmaktır. En alçak kapı ise insanların geçtiği yoldaki engelleri kaldırmaktır. Örneğin şöyle demek gibi: İnsan yalnızca bir şeyden ibaret değildir, aksine yetmiş küsur varlıktan ibarettir. Bu varlıkların içinde en üstün varlık, kalp ve ruhtur. En düşük varlık ise temizliktir. Yani hayvanlar gibi kir ve pislik içinde değil de temiz bir halde ve düzgün görünümlüdür.

Bu benzetmeyle yola çıkacak olursak iman, bir insana benzer ve kelimeyi tevhitlen toksun olmak tamamıyla bu değerden yoksun olmak anlamındadır. Aynen bir insanın ruhtan yoksun olması gibi. Aynı zamanda sadece kelimeyi şehadeti dile getirip de imanın diğer parçalarından yoksun olan insan, vücudu paramparça olan, gözünü kulağını

Ariflerin adeta tek düşündüğü şeyin ölüm anı ve bu andaki tehlikeler olduğunu söylersek, abes değildir. Ölüm anında ancak gerçek iman sahiplerinin kurtulduğu gerçeği bu insanların her zamanki en büyük endişesi iken bu konuda bize düşen görev tövbe konusunda zaman kaybetmemek ve bir an önce geçmişte yapmış olduğumuz yanlışlıklardan dönmektir.

kaybeden, bacaksız kolsuz, ancak hala ruhunu kaybetmeyen bir insana benzer. Vücudunun birçok organını kaybeden bir insan ölüme ne kadar yakın ise aynı oranda iman olarak sadece kelimeyi şehadete sahip olan birisi imanını kaybetmeğe yakındır. Ölüm meleğinin yaklaşmasıyla esmeğe başlayan yıkıcı fırtınalara bu iman fidanı dayanamaz. İman fidanını güzel amellerle sulamayanlar, bu imanın köklenip ruhuna işlemesine yardımcı olmayanlar ölüm meleğinin yaklaşmasıyla esmeğe başlayan fırtınada acı sondan kurtulamazlar. Yalnızca hayatı boyunca güzel amellerle bu fidanı sulayıp da büyümesine yardımcı olanlar, bu fidanın kök salıp da sağlamlaşmasına yardımcı olanlar, mutlu sonun tadına varabilirler.

Ariflerin adeta tek düşündüğü şeyin ölüm anı ve bu andaki tehlikeler olduğunu söylersek, abes değildir. Ölüm anında ancak gerçek iman sahiplerinin kurtulduğu gerçeği

bu insanların her zamanki en büyük endişesi iken bu konuda bize düşen görev tövbe konusunda zaman kaybetmemek ve bir an önce geçmişte yapmış olduğumuz yanlışlıklardan dönmektir. Günah zehri iyice ruhumuzu sarmadan önce, artık ruh tabiplerinin yapacağı tedavinin bile yarar sağlamadığı aşamaya gelmeden önce, nasihat edenlerin nasihatlerini duyamaz hale gelmeden önce ve ismimiz, helak olanlar listesinde yer almadan önce dönmek gerek.

4- Tövbe Kapısı Herkese Açıktır

Tövbe etmek ve yapılan yanlışlıklardan dönmek bütün hallerde ve bütün insanlar için farzdır ve hiç kimse bu kuraldan müstesna değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Ey müminler! Hep birden Allah'a tövbe ediniz.⁵

Bu ayeti kerimede bütün Müslümanlar muhatap alınmıştır. Zira hepimiz mutlaka vücudumuzla veya kalbimizle günah yapmamış değiliz. Bunu başarmış olsak bile mutlaka şeytanın aklımıza getirmiş olduğu vesveselerle uğraşıp vakit geçirirken Yüce Allah'ın zikrinden gafil olmamış değiliz. Bu konuda bile başarılı olsak Yüce Allah'ın zatı ve sıfatları konusundaki bilgisizliğimiz, gaflet ve eksikliklerimiz inkâr edilemez bir gerçektir. Bütün bunlar birer eksikliktir ve her birinin kendine has tetikleyici bir etkeni var. Bu etkenlerden kurtulmanın yolu ise tam tersiyle iştigal etmektir. Yani tersini yaparak bu etkenlerden kurtulabiliriz.

Tövbe dediğimiz şey, dönmektir. Bu bir gerçek ki hiçbir insan eksiklikten beri değildir ve sadece eksikliğin miktarı insandan insana farklı olabilir. Eksikliğin kendisinde

ise hepimiz ortağız. Yalnız şu bir gerçek ki peygamberler ve sonrasındaki vasilerinin günahları bizim günahlarımız gibi değil. Onların günah olarak gördüğü şey, her zaman için ve her yerde Yüce Allah'ı yâd etmekten bir an için bile gafil olmaktır. Onların günah saydığı şey, mubah işlere zaman harcamaktır. Dolayısıyla onların cezası da bizim cezalarımıza benzemez. Onların cezası yapmış oldukları bu günah diye adlandırdıkları iş sebebiyle bir sevabı elden çıkarmaktır. "İyi insanların sevap işleri, Allah'a yakın kulların günahlarıdır"⁶ sözünün anlamı da budur.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Hz. Peygamber (s.a.a) hiçbir günah işlemediği halde her gün ve her gece yüz defa tövbe eder, Allah'tan af dilerdi. Hiçbir günah yapmadıkları halde ve sadece makamlarını yükseltip sevaplarını çoğaltmak için Yüce Allah sevdiği kullarına musibet ve bela gönderir.

Her insanın günah şekli, Allah nezdindeki makamına göre farklıdır. Buradan yola çıkarak çok ince konulara açıklık getirebiliriz, peygamberler (a.s) ve imamlarımızın (a.s) günah itiraflarıyla dolu dualarına, Allah'a yalvarıp yakarmalarına açıklık getirebiliriz.

Burada bilinmesi gereken diğer önemli konu ise günahların etkisinden kurtulmak için tövbe sonrasında yalnızca bu günahlara bulaşmamanın yeterli olmadığı gerçeğidir. Geçmişte yapmış olduğu günahlarının etkisinden tamamen kurtulmak isteyenler, bu günahların kalpte bırakmış olduğu etkilerden tamamıyla arınmak isteyenler ancak ibadetle ve Allah'ın istediği yolda onun r-

⁵ Nur , 31.

⁶ "حسنات الأبرار سيئات المقربين"

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Hz. Peygamber (s.a.a) hiçbir günah işlemediği halde her gün ve her gece yüz defa tövbe eder, Allah'tan af dilerdi. Hiçbir günah yapmadıkları halde ve sadece makamlarını yükseltip sevaplarını çoğaltmak için Yüce Allah sevdiği kullarına musibet ve bela gönderir.

zası doğrultusunda hareket etmekle bunu eksiksiz bir şekilde başarabilirler.

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Günahın etkisinden kurtulmak için günah sonrasında sevap işler yap.

Ancak bunu başarabilmek için yapılan iyilik ve sevap, işlenmiş olan günaha uygun olmalıdır. Örneğin Kur'ân dinleyerek, dinlemiş olduğumuz lehiv içerikli seslerin etkisinden kurtulabiliriz. Yüce Allah'ın anıldığı, peygamberler ve onların vasilerinin anıldığı bir yerde oturup burada söylenenlere kulak vermekle kulakla yapılan diğer günahlardan arınmak mümkündür. Cenabet halinde camiye giren kişi temizlenerek camide ibadet yaparsa bu günahın etkisinden kurtulabilir. Yapılan günahla yapılan sevap arasındaki uyum her ne kadar kesin bir şekilde arınmak için bir şart ve kaçınılmaz sebep görünmese de oldukça etkili bir yardımcıdır.

Hadis kaynaklarımızda şöyle bir olay nakledilmiştir: Bir kişi Resulullah'ın (s.a.a) yanına geldi ve şöyle dedi: Ey Allah'ın elçisi, kadının birisiyle ilişki yaşadım ve cima haricinde yapılabilen diğer tüm günahlara bulaştım. Allah'ın hükmü neyse bana uygula. Hz. Peygamber (s.a.a) bu şahsa "Bizimle birlikte namaz kıldın mı?" diye orunca "Evet, kıldım" yanıtını aldı ve sonrasında şöyle buyurdu: İyi işler kötü işleri silip götürür.

Burada vurgulanması gereken diğer önemli konu ise yapılan tövbenin zaman kaybetmeden ve hatadan hemen sonra yapılmasıdır. Günaha bulaşan kişi, hemen günah sonrasında yapmış olduğu günahı pişmanlık duyarsa ve bu günahın kara etkisi kalbine sinmeden günahından dönerse çok daha çabuk bir şekilde bu günahın etkisinden kurtulabilir. Aksi halde kalbi günahlara karalan kişinin günahlarının etkisinden kurtulması imkânsız bile olabilir. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

Allah'ın kabul edeceği tövbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tez elden tövbe edenlerin tövbesidir; işte Allah bunların tövbesini kabul eder; Allah her şeyi bilendir; hikmet sahibidir. Yoksa kötülükleri yapıp da içlerinden birine ölüm gelip çatınca "Ben şimdi tövbe ettim" diyenler ile kâfir olarak ölenler için (kâbul edilecek) tövbe yoktur.⁷

İmam Cafer-i Sadık (a.s) bu ayetin açıklaması yönünde şöyle buyurmuştur: Yani, ahireti kendi gözüyle görececek aşamaya geldiği an.

Zira bu aşamadan önce yapılan tövbeler ve pişmanlıklar Yüce Allah katında kabul görür.

⁷ Nisa , 17 ve 18.

Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Tövbesini erteleyip de bir an evvel tövbe yapmayan kişi, iki büyük tehlikeyle karşı karşıyadır. Birincisi günahların birbiri üstüne birikip de kişinin kalbini karartması ve temizlenemez hale gelmesidir. İkincisi ise, hastalanmak veya ölmek tehlikesi ve günahlarından arınma fırsatını kaybetmesidir.

Hadiste şöyle yazar: “Cehennem ehlinin çığlıkları genellikle ertelemek ehli insanlara aittir”.

Bu hadislerimiz burada açıkladığımız tehlikeyi ifade etmek için yeterlidir.

5- Tövbenin Allah Katında Kabul Edilmesi

Ebu Hamid Gazali, *İhya* adlı kitabında şöyle yazar: Şunu bil ki tövbenin kabul edilmesinin anlamını bilecek olursan, doğru bir şekilde yapılan tüm tövbelerin kabul edildiği konusunda kuşku duymayacaksın. Basiret gözüyle bakıp da Kur'ân ışıyla yolunu aydınlatanlar bütün selim kalplerin Yüce Allah dergâhında kabul gördüğünü bilir, bu kalp sahiplerinin Yüce Allah nezdindeki nimetlerden yararlandığını ve bu kalp gözüyle Allah'a bakabileceğini, bu bakışa sahip insanlar bütün kalplerin yaratılış itibarıyla selim ve temiz olduğunu bilirler. Hiç kuşkusuz bütün insanlar sağlıklı bir fıtratla gözlerini dünyaya açarlar. Ancak günahların karanlık yüzü ve kalpte bırakmış olduğu kirlilikleri bu fıtratın sağlığını silip götürür. Bu insanlar, pişmanlık ateşinin, kalpleri kaplayan bu kirlilikleri silip götürdüğünü, iyiliklerin aydınlığının, nasıl da günahların zulmetini silip götürdüğünü iyi, günahların zulmet ve karanlık yönünün, iyiliklerin aydınlık yönü önünde ne denli dayanıksız ve aciz olduğunu da bilirler. Aynen gecenin karanlığı,

gündüzün gelmesiyle gitmeğe mahkûm olduğu veya cilt üzerindeki kirliliklerin sabunlu suyla temizlenmesi gibi. Sultanlar kesinlikle kendilerine sunulan kirliliği giysiye giymedikleri gibi Yüce Allah da kesinlikle kirliliği kabul etmez. İnsan, üzerindeki temiz beyaz giysiyle kirliliği işler yaparsa bu elbisesi kirlenecektir ancak sabun ve sıcak suyla yıkandığında yeniden temizlenecektir. İnsanın kalbi de aynı şekilde nefsanî isteklere dalarak kirleniyor ancak gözyaşı ve pişmanlıkla yıkandığında bu kirliliklerden kurtulup tekrar temizlenir. Temiz olan bütün kalpler ise Yüce Allah dergâhında kabul görür. Öyleyse insana düşen görev temizlenmektir ve Yüce Allah bu kalbi geri çevirmeyecektir. Ancak zamanla iyice elbisenin içine işleyen kirlilikler, sabunla bile temizlenir. Aynı şekilde günahlar iyice biriktiği zaman, temizlenemez bir kir tabakası oluşturabiliyor ve durum böylesine vahim bir hale geldiğinde artık bu kalbin dönmesi ve tövbe etmesi beklenemez. Evet, yeri geldiğinde diliyle “Tövbe ettim” diyebilir ancak bu, aynen temizlik görevlisinin sadece diliyle “Elbiseleri yıkadım” demesine benzer ve hiçbir zaman kirliliği giderecek bir madde kullanılmadan sadece dille “temizledim” demekle elbise temizlenmez. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

O, kullarının tövbesini kabul edendir.⁸

Yine Allah şöyle buyurmuştur:

Günahı bağışlayan, tövbeyi kabul eden.⁹

el-Kafi kitabında İmam Muhammed Bakır (a.s) veya İmam Cafer-i Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Yüce

⁸ Şura , 25.

⁹ Gafir (Mumin) , 3.

Allah, Âdem'e (a.s) şöyle buyurdu: Senin zürriyetinden olan insanların kötülük yaptuktan sonra istiğfar ederlerse, onları affedeceğimi irade ettim. Bunun üzerine Âdem (a.s) şöyle dedi: Ya Rabbi daha fazlasını istiyorum. Yüce Allah şöyle buyurdu: Canları boğazlarına çıkıncaya dek tövbe kapısını onlara açık bıraktım. Âdem (a.s): "Ya Rabbi bu bana yeter" dedi.

İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Can, buraya dayanınca (bunu buyururken eliyle mübarek boğazını işaret etti) âlimler tövbe hakkını yitirirler ancak bilgisiz insanlar hala tövbe etmek hakkına sahiptirler.

İmam Cafer-i Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: Ölümünden bir yıl önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir. Sonra şöyle buyurdular: Bir yıl fazladır, ölümünden bir ay önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir. Sonra şöyle buyurdular: Bir ay fazladır, ölümünden bir Cuma önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir. Sonra şöyle buyurdular: Bir Cuma fazladır, ölümünden bir gün önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir. Sonra şöyle buyurdular: Bir gün fazladır, (ölümün hemen öncesinde öteki âlemi) görmeden önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir.

Şeyh Saduk (r.a) bu hadisi bir fazlalıkla şöyle nakleder: Ölümünden bir süre önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir. Sonra şöyle buyurdu: Bir süre fazladır, (Mübarek eliyle boğazını göstererek) canı buraya gelmeden önce tövbe eden kişinin tövbesini Yüce Allah kabul edecektir.

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Yaptığınız yanlışlıklar gökyüzüne çıkacak

kadar fazla olsa bile bu yaptıklarınızdan pişmanlık duyarsanız, Yüce Allah sizin tövbenizi kabul edecektir.

İmam Muhammed Bakır (a.s), Muhammed bin Müslim'e şöyle buyurmuştur: Mümin kul tövbe ettiğinde geçmişteki günahları bağışlanacaktır. Dolayısıyla tövbe ve bağışlanma sonrası için çaba harcamalıdır. Ancak bu, sadece iman ehli insanlara özgüdür. Ravi: "Tövbe ve bağışlanma sonrasında tekrar günaha dönerse ve yeniden tövbe ederse nasıl?" deyince İmam (a.s) şöyle buyurdular: Mümin kul yapmış olduğu günahattan ötürü pişmanlık duyarsa, Allah'tan af dileyip tövbe ederse sence Yüce Allah onun tövbesini kabul etmez mi? Ravi: "bu kişi defalarca aynı şeyi yapıyor, günah işledikten sonra af diliyor ve tövbe ediyor" deyince İmam (a.s) şöyle buyurdular: Kul, af kapısına gelip tövbe dileğinde bulduğuca Yüce Allah da affıyla ona yanıt verir, Yüce Allah Gafur ve Rahimdir, tövbeleri kabul eder ve kötülükleri affeder.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Kimi insan günah yapıyor ve bu günahı sonucunda Yüce Allah onu cennete götürüyor. Oradakilerden birisi "Yapmış olduğu günahından ötürü Yüce Allah onu cennete mi götürüyor?" deyince İmam Cafer-i Sadık (a.s): "Evet, yapmış olduğu günahattan ötürü her zaman korku içinde olduğu için ve her zaman bu suçundan ötürü kendini kınadığı için Yüce Allah onu affeder ve onu cennete götürür" buyurdular.

6- Asla Yapılmaması Gereken Günahlar

İnsan, vücudunda dört farklı tabiat taşıyor ve bu tabiatların her biri kendine özgü davranış tarzı ve özelliklere sahiptir. Buna benzer olarak bütün günahları da dört sıfat

altında toplayabiliriz; Rububi sıfatlar, şeytani sıfatlar, hayvani sıfatlar ve yırtıcı sıfatlar.

Rububi günahlar örneğin; kibir, üstünlük taslamak, zalimce davranışlar, övülmek şevki, yücelik şevki, sonsuzluk isteği, ege-men olma arzusu ve benzeri istekler. Bu tür günahlar insanı felakete sürükleyen ana günahlardır.

Şeytani günahlar, örneğin; haset, hilekârlık, kötülüğe yönlendirmek, insanlar arasına ikilik ve düşmanlık yaratmak, insanları bidatler ve sapkınlığa düşürmek ve benzeri günahlar.

Hayvani günahlar, örneğin; aşırı hırs, zina, livat, hırsızlık, yetim malına el uzatmak ve benzeri günahlar.

Yırtıcı günahlar, örneğin; öfkelenmek, kin beslemek, insanlara saldırmak, küfretmek, öldürmek, insanların malına zarar vermek ve benzeri günahlar.

Bunlar ana günahlardır ve bütün günahların kaynağı hükmündedir. Bütün günahlar bu günahlar aracılığıyla insanın farklı uzuvlarına yansır. Bu günahların bir bölümü sadece insanın kalbiyle ilgilidir. Kâfir olmak, dinde bidatler çıkarmak, münafık olmak ve insanlara karşı kötü niyetli olmak örneğinde olduğu gibi. Diğer bir bölümü, göz ve kulağı, bir bölümü insanın midesini ve cinsel hayatını, bir bölümü insanın kol ve bacağı ve diğer bir bölümü ise insanın tüm vücudunu ilgilendirir.

İkinci bir bölmeyle günahları farklı iki bölüme ayırabiliriz.

Birinci bölüm: Sadece kul ve Allah arasında olan günahlar. Yani diğer insanları ilgilendirmeyen günahlar. Örneğin namaz kılmamak, oruç tutmamak ve benzeri günahlar.

İkinci bölüm: Kul haklarıyla ilgili günahlar. Örneğin zekât vermemek, insan öldürmek, insanların malına el koymak, insanların haysiyetiyle oynamak ve benzeri günahlar.

Üçüncü bir bölmeyle ise günahları küçük ve büyük günahlara ayırabiliriz.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Eğer yasaklandığımız büyük günahlardan kaçırırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz.¹⁰

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır.¹¹

Büyük günahların ne olduğu konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır ve farklı hadisler delil olarak gösterilmiştir, ancak genel görüş, azap vaat edilen günahların büyük günahlar olduğu yönündedir.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) “Eğer yasaklandığımız büyük günahlardan kaçırırsanız”¹² ayetiyle ilgili şöyle buyurmuştur: Büyük günahlar, Yüce Allah’ın azap vaat etmiş olduğu günahlardır.

Sahih senetli bir hadiste İmam Muhammed Taki’nin (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Babamın şöyle buyurduğunu duydum: Babam Musa bin Cafer şöyle buyurdu: Amr bin Ubeyd, babam Cafer Sadık’ın yanına geldi ve selam verip oturduktan sonra bu ayeti kerimeyi okudu: *Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince.*¹³ İmam (a.s)

¹⁰ Nisa , 31.

¹¹ Necm , 32.

¹² Nisa , 31.

¹³ Necm , 32.

ayetin bu bölümünü okuyup da sessiz kalan Amr'a "Neden devam etmedin?" diye sorunca, Amr şöyle dedi: Kur'ân-ı Kerime bakarak büyük günahları öğrenmek istiyorum. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: Ey Amr, büyük günahların en büyüğü Allah'a şirk koşturmak. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Allah'a kim şirk koşarsa Allah ona Cennetini haram etmiştir.*¹⁴ Bu günah sonrasında en büyük günah Allah'tan ümit kesmektir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.*¹⁵ Bu günahın ardından en büyük günah kendini Allah'ın mekriden emanda bilmektir. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Oysa hüsrana uğrayan toplum dışında hiç kimse kendini Allah'ın tuzağından emin sayamaz.*¹⁶ Bu günahlardan birisi ise anne ve babanın nefretini kazanmaktır. Zira Yüce Allah anne ve babanın öfke ve nefretini büyük bir zulüm ve haksızlık olarak tanımlıyor. Diğer büyük günah ise haksız yere bir insanın canına kıymaktır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir.*¹⁷ Diğer bir büyük günah, haksız yere temiz kadınlara kirlilik iftirasında bulunmaktır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir ve onlar için çok büyük bir azap vardır.*¹⁸ Haksız yere yetim çocuklarının malını yemek diğer bir büyük günahdır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıknmış olurlar;*

*zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.*¹⁹ Savaş meydanından kaçmak diğer bir büyük günahdır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilme veya diğer bölüğe ulaşıp mevzi tutma durumu dışında, kim öyle bir günde onlara arka çevirirse muhakkak ki o, Allah'ın gazabını hak etmiş olarak döner. Onun yeri de cehennemdir. Orası, varılacak ne kötü yerdir.*²⁰ Faiz yemek ise diğer bir büyük günahdır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Faiz yiyenler ancak, şeytan çarpan kimsenin kalktığı gibi kalkarlar.*²¹ Sihir yapmak diğer bir büyük günahdır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığı çok iyi bilmektedirler.*²² Ayrıca zina yapmak. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Bunları yapan, günahı(nın cezasını) bulur. Kıyamet günü azabı kat kat arttırılır ve onda (azapta) alçaltılmış olarak devamlı kalır.*²³ Yalan üzere yemin etmek diğer büyük bir günahdır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Allah'a karşı verdikleri sözü ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere gelince, işte bunların ahirette bir payı yoktur.*²⁴ Ayrıca ihanet etmek. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *Her kim hıyanet ederse o hıyanet ettiği şey ile Kıyamet gününde gelir.*²⁵ Farz zekatı vermemek. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *(Bu paralar) cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün.*²⁶ Yalan üzere şahitlik yapmak veya gördüğünü inkâr etmek. Zira Yüce Al-

¹⁴ Maide , 72.

¹⁵ Yusuf , 87.

¹⁶ A'raf , 99.

¹⁷ Nisa , 93.

¹⁸ Nur , 23.

¹⁹ Nur , 23.

²⁰ Enfal , 16.

²¹ Bakara , 275.

²² Bakara , 102.

²³ Furkan , 68 ve 69.

²⁴ Âl-i İmrân , 77.

²⁵ Âl-i İmrân , 161.

²⁶ Nur , 35.

lah şöyle buyurmuştur: *Şahitliği, bildiklerini gizlemeyin. Kim onu gizlerse, bilsin ki onun kalbi günahkârdır.*²⁷ İçki içmek diğer büyük bir günahdır. Zira Yüce Allah bunu aynen puta tapılmasını yasakladığı gibi yasaklamıştır. Diğer büyük bir günah bilerek namaz kılmamak veya herhangi bir farzı yerine getirmemektir. Zira Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Bilerek namaz kılmayan kişi Yüce Allah ve peygamberinin himayesini kaybetmiştir. Verdiği sözde durmamak ve akrabalık bağınu koparmak. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *İşte lânet onlar içindir ve kötü yurt (cehennem) onlarındır.*²⁸ Hadisin devamında İmam (a.s) şöyle buyurdu: Bunları duyan Amr İmam'ın yanından ayrılırken sesli ağlayıp şöyle diyordu: Kendi görüşü üzerine konuşup da faziletler ve ilimde sizinle yarışmaya kalkan kişi kendini helak etmiştir.

Peki, nasıl olur da büyük günahların tam olarak hadis kaynaklarımızda açıklanmadığı gerçeğiyle karşılaşıyoruz? Oysa bunca önemli bir konunun tam olarak açıklanması gerekmez miydi? Bu soruya şöyle bir yanıt verebiliriz: Direkt bir şekilde insanların dünyevi hayatını ilgilendirmeyen konuların saklı tutulması sakıncasızdır ve büyük günahlar genellikle insanların bu dünyalarını direkt olarak ilgilendirmemektedir. Had uygulanması gereken günahlar, tüm detaylarıyla açıklanmıştır. Bunun dışındaki günahlar ise insanların uhrevi hayatını etkiler. Geride kalan büyük günahlardan uzak durmanın etkisi, insanın yapmış olduğu küçük günahların affedilmesine ve Allah katında bağışlanmasına sebep olmasıdır. Daha doğrusu büyük günahlardan uzak durmak iki namaz arasında işlenen muhtemel ufak günahların bu namaz vesilesiyle temizlenmesine sebep olur.

²⁷ Bakara , 283.

²⁸ Rad , 25.

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Büyük günahlardan uzak durulursa günlük namazlar ve cuma namazı, iki namaz arasında işlenen günahları temizler.

Bu konu ise insanların ahiret hayatıyla ilişkilidir ve bu yönüyle tam bir şekilde açıklanmamış olması kesinlikle sakıncasızdır ve hatta açıklanmamış olması daha iyidir. Zira bu durumda insanlar sürekli korku içinde olacaklardır ve günlük namazlarına güvenip de küçük günahlara yaklaşmayacaklardır. Ayrıca büyük günahlardan uzak durmak sadece küçük günahların silinmesi yönünde bir yardımcıdır ve insanlar bu gerçeği göz önünde bulundurarak büyük günahlardan uzak durmak yönünde daha dikkatli olacaklardır.

7- Küçük Günahların Büyük Günaha Dönüşmesi

Küçük günahlar birkaç etken ile büyük günahlara dönüşebilir;

Bir: Tekrarlamak ve süreklilik.

el-Kafi kitabında İmam Cafer-i Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: İsrarla (tekrar tekrar) yapılan hiçbir günah, küçük değildir ve (peşince) istiğfar yapılan hiçbir günah, büyük değildir.

İmam Cafer-i Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Allah'a yemin ederim ki Yüce Allah, bir günahı ısrarla tekrarlayan kulunun hiçbir ibadetini kabul etmez.

İmam Muhammed Bakır (a.s), "*Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.*"²⁹ ayetinin açıklaması yönünde şöyle buyurmuştur: İsrar etmek, kulun, günah sonrasında istiğfar etmemesi ve tövbe

²⁹ Âl-i İmrân , 135.

التوبه

Kul, yapmış olduğu hatayı büyük görünce bu hata Yüce Allah nezdinde küçülecektir ancak kul, yapmış olduğu hatayı küçük görünce bu hata Yüce Allah nezdinde büyüyecektir. Zira günahını büyük gören kul, kalben bu günahı uzaklaştıracak ve bu günahın kalbine bırakacağı etkiyi azaltacaktır. Buna mukabil günahını küçük gören kul bu günahın önünü açacaktır ve kalbine işlemesine müsaade edecektir.

yönünde herhangi bir kaygı ve düşünce taşınmasıdır. İşte bu, ısrar etmektir.

Bunu uzun yıllar boyunca bir taş üzerine damlayıp da zamanla taşı delen bir suya da benzetebiliriz. Oysa aynı miktardaki su bir defada aynı taşın üzerine dökülecek olursa kesinlikle bu etkiyi yaratmayacaktır.

Hz. Peygamber (s.a.a) bu gerçeğe işaretle şöyle buyurmuştur: Amellerin en güzeli, az olsa da sürekli olandır.

Karşıtıyla tanımlama yönteminden yola çıkarak “az olsa da sürekli olan iyilikler, en iyi iyilikler olduğuna göre, az olsa da sürekli olan kötülükler de en vahim kötülüklerdir” diyebiliriz. Zira devamlılık, günahın kalpteki etkisini sürekli derinleştirir.

İki: Günahı küçük görmek.

Kul, yapmış olduğu hatayı büyük görünce bu hata Yüce Allah nezdinde küçülecektir ancak kul, yapmış olduğu hatayı küçük görünce bu hata Yüce Allah nezdinde

büyüyecektir. Zira günahını büyük gören kul, kalben bu günahı uzaklaştıracak ve bu günahın kalbine bırakacağı etkiyi azaltacaktır. Buna mukabil günahını küçük gören kul bu günahın önünü açacaktır ve kalbine işlemesine müsaade edecektir. Oysa kalbin ihtiyaç duyduğu hayati unsur ibadetlerle aydınlatılmasıdır ve kalbe zarar veren başlıca unsur günahların karanlık izleridir. Bu sebeple Yüce Allah insanları bilmeksizin ve istemeyerek yapmış oldukları hatalardan ötürü sorumlu tutmaz.

Bir hadiste şöyle yazar: Mümin kullar günahlarını, üzerlerine yıkılacak olan bir dağ gibi görüyorlar. Ancak münafıklar, günahlarına, bir işaretle uçurabilecekleri burunlarına konmuş bir sivrisinek gözüyle bakarlar.

İmam Cafer-i Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Küçük saydığımız günahlardan sakının. Hiç şüphesiz bu günahlar affedilmeyecektir. “Küçük saydığımız

günahlar nedir?” diye sorulduğunda ise şöyle buyurdular: İnsan günah yapar da sonrasında “şu (ufak tefek) günahları saymayacak olursak benim bir eksikliğim yok” derse, işte budur.

İmam Musa Kazım’ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Büyük iyiliklerinizi büyük görmeyin ve küçük günahlarınızı küçük görmeyin. Zira küçük günahlar birikince fazlalıyor. İnsafa uyabilmek için تنها hallerinizde Allah’tan sakının.

Üç: Küçük günahlara sevinmek ve bu günahlardan haz duymak.

Bu gözle küçük günahlara bakan insanlar bu günahlara ulaşabilmeği bir ganimet ve fırsat olarak görürler. Oysa bu günahlar kişinin bedbahtlığı için yeterli sebeptir.

Günahın hazzı ne kadar fazla ise aynı oranda günahın vebal ve sorumluluğu da fazladır ve kişinin kalbini karartmak yönüyle bir o kadar etkilidir. Bazı durumlarda bu kişilerin, yapmış oldukları günahlarla övündükleri bile görünmüştür. Örneğin birisiyle tartıştıktan sonra; “nasıl da adamı rezil ettim” diyen insanlar gibi.

Günahlar birer helak edici zehir misalidir ve bu günahlara bulaşan kişi, düşmanına, yani şeytana yenik düştüğü için her zaman hüznün ve esef içinde olmalıdır. “Artık bu acı ilacı içmek zorunda değilim” düşüncesiyle ilaç tabağının kırılmasına sevinen hastanın iyileşmesi beklenmez.

Dört: Günahlarının Yüce Allah tarafından örtülü tutulmasıyla şımarmak.

Yüce Allah insanları dünya hayatları boyunca serbest bırakmış ve bu süre için onlara serbestlik tanımıştır. Bu serbestliğe güvenip de günahlara bulaştığı halde kendisini Allah’ın gazabından uzak gören insanlar bu

serbestliğin aslında onların aleyhinde işlediğini unuturlar. Hatta bazıları daha da ileri gidip kendilerine bu günah fırsatını verdiği için Yüce Allah’a teşekkür etme küstahlığında bile bulunurlar.

İnsanda bu tür bir düşüncenin oluşması genellikle kendisini Yüce Allah’ın mekrinden emanda hissetmesi veya kibirlenmenin tehlikelerinden habersiz olmasından kaynaklanır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Kendi içlerinden de: Bu söylediklerimiz yüzünden Allah’ın bize azap etmesi gerekmez miydi? derler. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü dönüş yeridir orası.³⁰

Beş: Günah yaparken insanlardan çekinmemek ve açık bir şekilde günah işlemek.

İnsan, yapmış olduğu günahları diğer insanlara anlattırsa veya çekinmeden onların önünde günah yaparsa bu durumda Yüce Allah’ın kulları üzerine örtmüş olduğu perdeyi yırtmıştır ve diğer insanları günaha doğru itmiştir. Bu iki suç kişinin yapmış olduğu günaha eklenince çok büyük bir vebal ve sorumluluk altına girmesine sebep oluyor ve günahının katlanarak çoğalmasına yol açıyor. Bunlara ilaveten kişinin suçlarına bir de diğer insanlar için uygun günah ortamı hazırlamak günahı eklenirse, bu, dördüncü bir günah olur ve kişinin suçunu oldukça ağırlaştırıyor.

Yüce Allah iyiliklerin açığa çıkmasını seviyor ve kirliliklerin ifşa olmasına gazapla bakar. Bu durumda Allah’ın bu kuralını hiçe saymak Yüce Allah’a karşı yapılan bir haksızlıktır ve kişinin suç oranını oldukça arttırır.

³⁰ Mucadele , 8.

el-Kafi kitabında İmam Rıza'nın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Saklı tutulan iyilik, yetmiş iyilik değerindedir, yapmış olduğu kötülüğü açığa çıkaran kişi ise rezil rüsva olmaya mahkûmdur, kötülüğünü insanlardan saklayan kişinin kötülüğü ise bağışlanmıştır.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Din öğretilerini öğrenmek için, Kur'ân ve açıklamasını öğrenmek için bize gelen kişinin önünü açın ancak Yüce Allah'ın örtmüş olduğu bir gizli kusuru açmak üzere bize gelenin önünü kapatın.

Altı: Günah işleyen kişinin âlim bir insan olması.

İnsanların güvenip de kendisine uyduğu bir âlim, diğer insanların göreceği şekilde bir günah yaparsa bu durum bu günahın ağırlaşmasına sebep olur. Örneğin bir âlimin ipek giysi giymesi, altın takı kullanması, devlet yöneticilerinin nereden geldiği belli olmayan şüpheli malını almaktan çekinmemesi, devlet yöneticilerinin yanına gidip gelmesi ve onlara sevgi duyması, onların yanlış davranışlarını görmezden gelerek onlara yardımda bulunması, insanların arkasında konuşması ve onların saygınlığını hiçe sayıp şahsiyetlerini ayakaltına alması ve benzeri yanlış davranışlar. Bu günahlar her zaman bu âlimin peşinde olacak, o ölse bile bu günahlar peşini bırakmayacaktır. İnsanlar bu günahlara teşebbüs ettiği sürece bu günahın vebali ölmüş olan bu âlimin peşini bırakmayacaktır. Öyleyse ne mutlu günahları da kendisiyle birlikte gömülen insanların haline.

Bir hadiste şöyle yazar: Kendisinden sonra insanlar arasında kötü bir alışkanlık bırakan kişi kendi günahına ilaveten, bu günaha bula-

şan kişilerin günahından bir şey eksilmeden, onların günahını da üstlenecektir.

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her izi yazarız.³¹

Buradaki izler, kişinin ameline müteakip, amelinin bir etkisi olarak sonradan meydana gelen şeylerdir. Bu sebeple bir âlimin doğru yoldan sapmasını bir geminin batmasına benzetirler; zira doğru yoldan ayrılan bir âlim kendisiyle beraber birçok insanı da batırır.

8- Kısmi Tövbe

Burada sözü uzatmadan şöyle diyebiliriz; kimi insan büyük günahları bir kenara bırakır; ancak küçük günahlar konusunda dönüş yapamaz. Kimi insan küçük günahları hayatından çıkarır ancak büyük günahlara yok diyemez. Kimi insan ise belirli büyük günahlardan uzak durur iken diğer bazı büyük günahları yapmaktan sakınmaz.

Birinci ihtimale gelince bu tür bir kısmi tövbe akli olarak sakıncasızdır. Zira büyük günahlar Yüce Allah nezdinde daha önemlidir ve O'nun gazabını kazanmak açısından daha etkilidir. Ancak küçük günahlar bu yönüyle daha hafif bir etkiye sahiptir ve çok daha fazla bir ihtimalle Yüce Allah'ın affına uğrama ihtimali taşır. Hiç kuşkusuz birçok insanın tövbesi Yüce Allah katında kabul görmüştür ve bu insanların hiçbirisi masum insanlar değildir. Öyleyse tövbenin kabul edilmesi için kişinin illa da masum olması gerekmez. Kimi durumlarda tabipler hastalarına bal yemeği kesin bir şekilde yasaklarken şeker kullanmayı daha yumuşak

³¹ Yasin , 12.

bir şekilde yasaklar ve bu da ikisinin aynı etkiye sahip olmadığını gösterir.

İkinci ihtimal yani büyük günahların bir bölümünden uzak durup da diğer bölümü konusunda gevşek davranmak, aklın “olabilir” dediği bir durumdur. Zira kişi, bazı günahların etkisine vakıf olabilir; veya bazı günahların daha etkili, daha yıkıcı olduğuna ve Yüce Allah katında daha büyük olduğuna inanabilir. Örneğin insan, öldürmek, gasp, zulüm ve benzeri kul haklarıyla ilgili günahlardan uzak dururken kul ile Allah arasında olan günahları bağışlanmaya daha yakın gördüğü için bu günahlara sırtını dönmeyebilir.

Üçüncü ihtimal yani küçük bir günaha karşı katı bir şekilde karşı dururken büyük bir günaha karşı gevşek davranmak, yine aklın mahzurlu bakmadığı bir ihtimaldir. Örneğin kesinlikle hiç kimsenin arkasında konuşmayan, hiç kimsenin namusuna kötü gözle bakmayan bir insan aynı zamanda içki içmek konusunda ısrarcı olabilir ve bu konuda kendisine “hayır” demeyebilir. Kuşkusuz bütün mümin kullar yapmış oldukları günahlar nedeniyle korku ve pişmanlık hissediyorlar. Ancak bazı durumlarda, kişinin pişmanlık ve korku derecesi günahından aldığı hazdan daha düşük olur ve bu sebeple kalbindeki bu korku veya pişmanlığı bastırabilir. Günah korkusunun kişide az olması ise kimi durumlarda kişinin bilgisizliğinden, kimi durumlarda gafletten kaynaklanır; kimi durumlarda nefsanî isteklerin aşırı serbest bırakılması kişiyi bu duruma sürüklemiş olabilir. Bu durumlarda “kişinin kalbinde pişmanlık yoktur” diyemeyiz, ancak bu pişmanlık, kişide, günahı yenecek kadar bir azim yaratmak için yeterli değildir.

Bu tür insanlar kendi kendilerine şöyle düşünürler: Yüce Allah benim üzerimde iki

hakka sahiptir ve bu hakların her ikisini yerine getirmemsem iki cezayı hak etmiş olurum. Ancak bu hakların birisi konusunda şeytanı alt edemiyorum ve birisini yerine getiremiyorum. Bu sebeple sadece birini yerine getiriyorum ve bu konuda göstermiş olduğum çaba hatırına Yüce Allah’ın beni affetmesini ve nefsimi yenik düşmemi mazeret görmesini umuyorum. Bu, bütün Müslümanların genel halidir.

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Pişmanlık, tövbenin kendisidir.

Hz. Peygamber (s.a.a) bu hadisi şerifte bütün günahlardan tövbe edilmesine değinmemiştir.

Emirü’l-Müminin Hz. Ali (a.s) Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder: Tövbe eden kişi hiç günah işlemeyen kişi gibidir.

9- İnsanların Tövbe Hakkında Farklı Tutumları

Tövbe kapısını aralayan insanları birkaç bölüme ayırabiliriz:

Birinci bölüm: Tövbe ettikten sonra hayatının sonuna kadar güzel bir hayat benimseyen, geçmişte yapmış oldukları hataları telafi eden ve bir daha asla aynı hataya düşmeyen, genel olarak bütün insanların yapabileceği ufak hatalar dışında hiç günaha bulaşmayan insanlar. Bu tür bir tövbeye “Nesuh tövbe” denilir.

İkinci bölüm: İbadetlerini yerine getirmek ve büyük günahlardan uzak durmak konusunda oldukça azimli olan insanlar. Her ne kadar isteyerek de olmasa farkında olmadan herhangi bir günaha düşecek olurlarsa fark ettikleri anda bu hatadan dönen ve telafi yolunu tutan kişilerdir. Bu gruptaki insanlar her ne kadar birinci gruptan daha aşağı bir aşamada yer alsalar da yine

de çok büyük bir makama sahiptirler. Genel olarak hakiki bir tövbeyle günahından dönen insanlar bu grupta yer alır. Zira kötülükler insanoğlunun varlığıyla bütünleşmiştir ve çok az insan tamamıyla bu yönünün etkisinden kurtulabilmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır.³²

Yine Allah diğer bir ayeti kerimede şöyle buyurmuştur:

Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tövbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.³³

Bir hadiste şöyle yazar: İçinizdeki en iyi insanlar, günah yaptıktan sonra tövbe edenlerdir.

Diğer bir hadiste de şöyle yazar: Mümin, buğday başağına benzer. Zaman zaman eğilir, ancak tekrar doğrulur.

Üçüncü bölüm: Tövbe ettikten sonra bir süre günahattan uzak durup da daha sonra yeniden nefesine yenik düşen insanlar. Bu gruptaki insanlar genel olarak ibadetlerini yerine getirmek konusunda ve günahlardan uzak durmak konusunda ciddi bir tutum içinde olmalarına rağmen kimi zaman nefislerine yenik düşüp bilerek bir günah işlerler. Yani nefsanî istekleri onları türlü günahlara sürüklemek istemesine rağmen bu isteklerine karşı koyar ve doğru yoldan sapmamaya

çalışırlar. Ancak sadece bir veya iki günah konusunda zaman zaman nefislerine yenik düşerler. Buna rağmen bu insanların ana hedefi tamamıyla doğru bir hayat benimsemektir ve “inşallah ileride böyle bir hayat benimseyeceğim” düşüncesiyle tövbe etmeği her gün ertelerler. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Diğerleri ise günahlarını itiraf ettiler, iyi bir ameli diğer kötü bir amelle karıştırdılar. (Tövbe ederlerse) umulur ki Allah onların tövbesini kabul eder.³⁴

Bu gruptaki insanlar tövbe edecek olurlarsa, Yüce Allah katında bu tövbenin kabul edilmesi ve geçmişteki tüm günahlarının affedilmesi büyük bir olasıdır.

Dördüncü bölüm: Tövbe sonrasında bir süre azimli bir şekilde doğru yolda ilerledikten sonra ansızın hiçbir şey olmamış gibi yeniden eski hayatlarına geri dönen insanlar. Bu tür bir tövbe en değersiz tövbedir ve bu insanların sonunun ne olacağı ise Allah'ın iradesine bağlıdır.

10- Tövbe Nimetine Ulaşmanın Yolu

Tövbe nimetine kavuşabilmek için aşağıda anlatacağımız dört aşamalı yoldan geçmek oldukça yardımcı olacaktır.

Bir: İnsan, ayet ve hadislere bakıp Allah'ın emirlerine karşı koyan günahkâr kulların ahiretteki halini ve bu ayet ve hadislerdeki azapları gözünün önünde canlandırmalıdır.

Ehl-i Sünnet kaynaklarında yer alan bir hadisi şerifte Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Güneşin her doğuşunda ve her batışında iki melek sesli bir şekilde şöyle konuşurlar: Biri: “keşke bu

³² Necm , 32.

³³ Âl-i İmrân 135.

³⁴ Tövbe , 102.

Kul, Allah'ına karşı gelip de günah işlediği zaman üzerinde bulunduğu yer onu içine almak için Yüce Allah'tan izin ister, onun üzerindeki gök, onun üzerine yıkılmak için Yüce Allah'tan izin ister. Ancak Yüce Allah yeryüzüne ve gökyüzüne şöyle buyurmuştur: Kulumu kendi haline bırakın. Siz onu yaratmadınız. Siz onu yaratmış olsaydınız kesinlikle ona rahmetle yaklaşırdınız. Belki de tövbe edip bana dönecektir ve ben onu affedeceğim.

varlıklar yaratılmasaydı” der, diğeri: “neyse ki yaratıldılar ama keşke neden yaratıldıklarını bilselerdi” der, Birinci melek: “neden yaratıldıklarını bilmemeleri neyse de keşke en azından bildiklerine uysalar” der, ikinci melek: “hadi bildiklerine uymuyorlar, keşke bilmedikleri şeylere dalıp durmasalar” der.

Diğer bir nakilde son iki cümle şöyle nakledilmiştir: “Keşke birlikte oturup da bildikleri şeyler üzerine konuşsalar” ve “bildiklerine uymasalar da keşke en azından şimdiye kadar yapmış olduklarından ötürü tövbe etseler”.

Bir arif şöyle der: Kul, Allah'ına karşı gelip de günah işlediği zaman üzerinde bulunduğu yer onu içine almak için Yüce Allah'tan

izin ister, onun üzerindeki gök, onun üzerine yıkılmak için Yüce Allah'tan izin ister. Ancak Yüce Allah yeryüzüne ve gökyüzüne şöyle buyurmuştur: Kulumu kendi haline bırakın. Siz onu yaratmadınız. Siz onu yaratmış olsaydınız kesinlikle ona rahmetle yaklaşırdınız. Belki de tövbe edip bana dönecektir ve ben onu affedeceğim. Belki de salih bir insana dönüşecektir ve ben onun kötülüklerini birer iyiliğe çevireceğim. İşte bu şu ayeti kerimenin mealidir:

Şüphesiz gökleri ve yeri yok olmaktan koruyan, Yüce Allah'tır. Şayet onlar yıkılacak olursa onları Allah'tan başka kimse tutamaz.³⁵

³⁵ Fatir , 41.

İki: Hayatının bir bölümünü günahla geçirip de sonrasında tövbe eden insanların hayat hikâyesini ve yapmış oldukları günahlar sebebiyle çektikleri çilelerin öyküsünü öğrenmek.

Üç: Yüce Allah'ın kıyamete kadar beklemeyebileceğini ve belki de bu dünyada onun yapmış olduğu günahların cezasını ona çektiğini, başına gelen sıkıntıların, aslında kendi yapmış olduğu günahların bir ürünü ve dünyevi etkisi olduğunu düşünmek. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu affeder.³⁶

İmam Cafer-i Sadık (a.s) bu ayetin açıklaması mahiyetinde şöyle buyurmuştur: İnsanın vücudunda oluşan burkulmalardan tutun da (yolda yürürken) ayağının değdiği taşa kadar, kayıp düşmesinden vücudunun çizilmesine kadar başına gelenlerin hepsi günahlar sebebiyledir.

Diğer bir hadiste şöyle yazar: Bunu bilin ki kesilen tüm damarlar, insanın başına gelen tüm olumsuzluklar, başını ağrıtan tüm olaylar ve tüm hastalıklar ancak günahların bir sonucudur. Bu ise bu ayeti kerimenin mealidir:

Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir.³⁷

Hadisin devamı şöyledir: Yüce Allah'ın affetmiş olduğu günahlar, cezayla karşılık verdiği günahlardan çok daha fazladır.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Nice insanlar yapmış oldukları günahlardan ötürü gece namazı nimetinden

mahrum bırakılmıştır. Kötü işler, bıçağın ete saplanması gibi daha hızlı bir şekilde bu işlere bulaşan insanlara sapanlar.

Dört: Günahların birer birer ne tür etkilere sahip olabileceği konusunda bilgi edinmek. Örneğin içki içmek, zina etmek, hırsızlık, insan öldürmek, başkalarının arkasından konuşmak, haset ve diğer günahların sayısız olumsuz etkisini öğrenmek.

Kutsi bir hadiste Yüce Allah'ın şöyle buyurduğu yazılır: Nefsanî isteklerini benim emirlerime tercih eden kuluma verdiğim en hafif ceza benimle konuşmanın hazzını ondan almaktır.

İmam Cafer-i Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Günah niyeti taşıyan kişiler kendilerini korusun ve günaha yaklaşmasın. Zira günah anında, Yüce Allah onları bu halde görüp de şöyle buyurabilir: İzzetimin üzerine yemin ederim ki ebediyen seni affetmeyeceğim.

İmam Musa Kazık (a.s) şöyle buyurmuştur: İçinde günah yapılan evin temizlenmek üzere güneşe açık hale getirilmesi, Yüce Allah'ın her zaman sahip olduğu bir hakta.

Hız. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: (Bağışlanmayan sadece) bir günahından ötürü kimi kullar, cennetteki eşlerinin oradaki nimetlerden yararlandıklarını gördükleri halde yüz yıl boyunca bekletilirler.

Müminleri efendisi Hz. Ali, "Esağfurullah" diyen birisine şöyle buyurdu: İstiğfarın ne demek olduğunu biliyor musun? İstiğfar, yüce mertebedeki insanların işidir. İstiğfar dokuz anlam taşır. Bir: geçmişte yapılanlardan ötürü pişmanlık duymak. İki: bir daha dönmek üzere günahları bir kenara bırakmak. Üç: tüm kul haklarından kurtulup da Yüce Allah'ın huzuruna hiç kimsenin hakkını

³⁶ Şura , 30.

³⁷ Şura , 30.

Alim insanların tövbesi pişmanlık suyuyla kalbini yıkamak, her zaman için Yüce Allah katında günahlara itiraf etmek, geçmişteki günahlar için pişmanlık ve gelecek için kaygı duymak, günahlarını küçük görmemek ve bu sebeple ihmalkârlığa sürüklenmemektir.

taşınarak çıkmak. Dört: doğru düzgün yerine getirmediğin tüm ibadetlerini hakkıyla yerine getirmek. Beş: haram mal ile vücudunda meydana gelen etleri hüznlerle eritip de deriyi kemiğe vardırıktan sonra helal mal ile meydana gelen yeni etlerle bu ikisinin arasını doldurmak. Altı: vücuduna günahların hazzını yaşattığın gibi ona ibadetlerin sıkıntısını da yaşatmak. İşte bunları yaptıktan sonra “estağfurullah” diyebilirsin.

Misbâhu’ş-Şerîa kitabında İmam Cafer-i Sadık’ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilmiştir: Tövbe insanların sarılıp da yardım aldığı, Allah’a uzanan iptir. Kul, her zaman için tövbe halinde olmalıdır. Peygamberler bir an için bile Allah’tan gafil olmaktan, veli kullar akıllarına gelen düşüncelerden, seçkin kullar Allah’ı yâd etmedikleri her bir nefesten, temiz saf kullar Allah dışında herhangi bir şeyle uğraşmaktan, âlimler ise günahlardan tövbe ederler.

Bu gruplarda yer alan tüm insanlar, yapmış oldukları tövbenin hakikati ve içeriğini iyi bilirler. Ancak bu konuyu açmak ve detaylarıyla anlatmak bu kitaba sığmayacak kadar bilgi içerdiği için burada bu konuya değinmeyeceğiz.

Âlim insanların tövbesi pişmanlık suyuyla kalbini yıkamak, her zaman için Yüce

Allah katında günahlara itiraf etmek, geçmişteki günahlar için pişmanlık ve gelecek için kaygı duymak, günahlarını küçük görmemek ve bu sebeple ihmalkârlığa sürüklenmemektir. Elinden çıkan ibadetler için gözyaşı döküp derin esef duymak, nefsanî isteklerden uzak durmak, tövbesine devam edebilmek için Yüce Allah’tan yardım dilemek, tekrar günahlara dönmek için Yüce Allah’tan yardım dilemek, ibadetler meydana geldiğinde kendisini sıkıntılara sokmak, kaçırılmış olduğu farzlarını yerine getirmek, kul haklarını kendilerine geri vermek, kötü arkadaşlardan uzak durmak, geceler boyunca uykusuz kalıp ibadet etmek, günler boyunca oruç tutmak, her zaman için sonundan endişe etmek, iyi günde ve sıkıntılı günlerde her zaman için Allah’tan yardım dilemek, hakkıyla tövbe edenlerden birisi olabilmek için belalar ve sıkıntılarda sabırlı olmaktır. İşte bunlar kişiyi günahlarından arındırır, amellerine değer katır ve makamını yükseltir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır.³⁸

³⁸ Ankebut , 3.